

Kaderbrief 2026

Versie – 13 mei 2025

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding en Samenvatting	3
2	Trends en Ontwikkelingen	4
3	Financieel perspectief in relatie tot ambities	5
4	Financieel beleid	8
4.1	Realistisch ramen.....	8
4.2	Doorlichting bestemmingsreserves	8
4.3	Sturen op financiële kengetallen	9
5	Financiële normering via kengetallen	10
6	Geactualiseerde meerjarenraming 2026–2029	13
6.1	Autonome ontwikkelingen en technische bijstellingen	13
6.2	Nieuwe voorstellen Kaderbrief 2026	17
6.3	Besparingsvoorstellen	22
7	Aandachtpunten en onzekerheden.....	27
8	Bijlagen: Bijlage 1: Toelichting op kengetallen	28

1 Inleiding en Samenvatting

Het college is halverwege de bestuursperiode en wij houden vast aan onze ambities uit het coalitieakkoord. Deze staan echter wel onder druk als gevolg van diverse ontwikkelingen. Om te zorgen voor een sluitende begroting en om perspectief te houden op een langjarig stabiele financiële situatie zijn verschillende keuzes noodzakelijk. De belangrijkste oorzaken van die druk op de begroting zijn de inflatie, de steeds verder toenemende kosten voor faunaschade en het wegvallen van een deel van de voorziene dekking voor provinciale ambities in het provinciaal programma landelijk gebied door het schrappen van het transitiefonds landelijk gebied vanuit het Rijk.

De kaderbrief is de start van de jaarlijkse begrotingscyclus. De kaderbrief schetst onze visie op de financiële ontwikkelingen. Aan de hand van deze visie vraagt het college aan Provinciale Staten (PS) de financiële kaders vast te stellen voor de komende begroting 2026 en meerjarenraming 2026–2029. Daarmee is de kaderbrief het moment waarop we keuzes maken om het meerjarig financieel beeld sluitend te krijgen en financiële stabiliteit te waarborgen.

Om onze ambities toch waar te kunnen maken binnen een meerjarig sluitende begroting zetten we in op een mix van realistisch ramen, het versoberen van een aantal uitgaven, het verhogen van de opcenten en het strikt inzetten van reserves voor incidentele uitgaven. De reserves worden de komende tijd verder doorgelicht om te kijken welke reserves hieraan voldoen en welke niet. De realisatie van het Natuur Netwerk Nederland (NNN) zetten we door. Omdat dit incidentele uitgaven zijn zullen wij hiervoor incidentele middelen inzetten. Daartoe versterken we de Reserve Groen met in elk geval het rekeningresultaat 2024 en mogelijke vrijval van reserves na een grondige doorlichting.

We willen grip houden op onze financiën. Daarbij streven we naar stabiliteit en flexibiliteit. Sturing op onze begroting, investeringen en liquide middelen gaan daarbij hand in hand. Om op de ontwikkeling van de balans te kunnen sturen zijn er (financiële) kengetallen. We breiden onze set met financiële kengetallen uit en ontwikkelen daarbij signaalwaarden.

Het begrotingssaldo 2026 van deze kaderbrief laat door bovenstaande toepassingen een sluitend beeld zien.

Gedeputeerde Staten
Haarlem, 13 mei 2025

2 Trends en Ontwikkelingen

De uitvoering van het in juli 2023 opgestelde coalitieakkoord *Verbindend Vooruit!* is halverwege. De afspraken uit dit akkoord blijven het richtsnoer voor ons beleid, dat is gericht op een leefbare en economisch krachtige provincie voor alle Noord-Hollanders. Het provinciaal bestuur is nauw verbonden met de Noord-Hollandse samenleving. De uitvoering van beleid houdt rekening met de, soms onstuimige, ontwikkelingen elders in Nederland, in Europa en in de wereld.

De provincie heeft sinds afgelopen zomer te maken met een nieuw kabinet dat op een aantal beleidsterreinen een andere inhoudelijke focus heeft dan het voorgaande. Op het gebied van bereikbaarheid en mobiliteit zijn keuzes gemaakt die ook de provincie raken. Het vervallen van het Nationaal Programma Landelijk Gebied en het schrappen van het Transitiefonds noodzaken tot een nadere reflectie over het behalen van de eigen provinciale doelen betreffende natuurontwikkeling en de transitie van de landbouw. Samen met andere provincies overlegt Noord-Holland in IPO-verband (Inter Provinciaal Overleg) met het kabinet over het aanpakken van de acute en complexe problemen rond onder meer vergunningverlening inzake stikstof en het verminderen van het mestoverschot.

Structurele oplossingen voor de gelaagde ruimtelijke problematiek rond natuurbescherming, waterkwaliteit en landbouwtransitie zijn alleen mogelijk binnen de wettelijke kaders die worden vastgesteld op Europees niveau. Daarbij speelt de nieuwe Europese Commissie die in december 2024 is aangetreden een sleutelrol. Het is voor de provincie van groot belang op welke wijze de nieuwe Commissie invulling zal geven aan de Europese Natuurherstelwet, die door de lidstaten en het Europees parlement is aanvaard. Duidelijkheid over de Europese en landelijke beleidskaders is nodig om tot samenhangende gebiedsontwikkeling te komen in de diverse Noord-Hollandse regio's.

Als provinciebestuur voeren we regie. We kunnen bij het realiseren van onze provinciale ambities en het uitvoeren van gebiedsprojecten echter nooit zonder de medewerking van medeoverheden zoals waterschappen en gemeenten. Het lokale bestuur worstelt met een afnemende bestuurskracht vanwege personeelsschaarste, oplopende taken en achterblijvende financiering. We zullen bij het Rijk blijven pleiten voor een duurzame oplossing voor het dreigende tekort uit gemeente- en provinciefonds voor de gemeenten en provincies.

De instabiele internationale situatie, met de voortslepende oorlog in Oekraïne en de dreiging van een handelsoorlog tussen de VS en de EU, is niet gunstig voor de Nederlandse economie en de overheidsfinanciën. Ook de provincie Noord-Holland heeft bij de uitvoering van projecten te maken met stijgende prijzen voor energie en grondstoffen. Daarnaast heeft ook personeelsschaarste een belemmerend effect op onze ambities. De financiële situatie voor de provincie Noord-Holland was lange tijd relatief gunstig. Dat is inmiddels niet zonder meer het geval. Onze liquide middelen zijn schaars geworden en we moeten – net als veel andere overheden – geld lenen om incidentele uitgaven en investeringen te kunnen doen.

3 Financieel perspectief in relatie tot ambities

Om te zorgen voor een sluitende begroting en perspectief te houden op een langjarig stabiele financiële situatie zijn verschillende keuzes noodzakelijk. Om noodzaak en richting van de voorstellen te duiden, is het van belang stil te staan bij de oorzaken van de huidige financiële situatie.

De begroting van de provincie is onder druk komen te staan door verschillende ontwikkelingen en tegenvallers. De belangrijkste oorzaken hiervoor zijn de aanhoudend hoge inflatie, waardoor hogere kosten, de steeds verder toenemende kosten voor faunaschade en het wegvallen van een deel van de voorziene dekking voor provinciale ambities in het Provinciaal Programma Landelijk Gebied door het schrappen van het transitiefonds landelijk gebied vanuit het Rijk.

De afgelopen jaren is sprake geweest van bovengemiddelde prijsstijgingen. Omdat ongeveer drie kwart van de provinciale uitgaven jaarlijks wordt geïndexeerd aan de hand van kengetallen zoals de GWW-index (grond-, weg- en waterbouw), de consumentenprijsindex (CPI) en de CAO afspraken, stijgen de uitgaven harder dan de inkomsten. De inkomsten uit het provinciefonds worden slechts voor een beperkte termijn bijgesteld, en de opbrengsten uit opcenten worden niet geïndexeerd. Dit leidt tot een structureel knelpunt dat zonder dempende maatregelen groter wordt in de loop van de jaren. De gevolgen worden bovendien versterkt door het cumulatieve effect van inflatie. Net als bij rente-op-rente zorgen opeenvolgende jaren van hoge inflatie voor een stapeling van stijgende kosten. Dit effect vertaalt zich zichtbaar in onze begroting. Waar in 2020 de correctie voor prijsstijgingen op een gemiddelde toename van € 6,6 miljoen per jaar werd berekend, is dat in 2025 opgelopen tot gemiddeld € 11 miljoen per jaar.

Tegelijkertijd nemen ook de kosten van faunaschade de laatste jaren significant toe, wat leidt tot een verdere druk op de begrotingsruimte. Waar de faunaschade in 2020 nog een omvang had van € 6 mln. bedraagt deze inmiddels bijna € 29 mln.

Op een andere manier dan de hiervoor genoemde oorzaken vormt ook het achterwege blijven van financiering vanuit het Rijk voor het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) een forse tegenvaller in onze begroting. Bij het opstellen van het provinciaal coalitieakkoord is gerekend op substantiële middelen uit het rijk, op basis van eerdere landelijke afspraken. Nu deze middelen vooralsnog uitblijven, is een deel van onze provinciale ambities in dit landelijk gebied niet langer financieel gedekt. Zo is in ieder geval aanvullende dekking nodig om de geplande realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) te realiseren.

Naast de hiervoor genoemde tegenvallers speelt de zogenoemde 'Nuon-erfenis' een belangrijke rol in de veranderende financiële positie van de provincie. De verkoop van de aandelen in energiebedrijf Nuon leverde destijds aanzienlijke middelen op, waarmee Noord-Holland jarenlang in staat was te investeren in maatschappelijke opgaven zonder daarbij afhankelijk te zijn van externe financiering. Dankzij het ontbreken van rentelasten op leningen en het versneld kunnen afschrijven op investeringen, ontstond ruimte voor nieuwe ambities. Deze situatie bood gedurende een lange tijd veel financiële armslag. Dat is niet meer het geval. Dat betekent dat we nu bij incidentele uitgaven boven op de structurele begroting en bij investeringen ook rekening houden met het aantrekken van financiële middelen en de bijbehorende rentelasten. Deze situatie is voor de meeste provincies en gemeenten gebruikelijk. Voor ons is deze situatie nieuw.

Reden voor ons om op verschillende aspecten van onze financiële huishouding maatregelen te treffen. Daardoor kunnen wij vasthouden aan de ambities uit het akkoord en de afspraken die wij

daarin met elkaar hebben gemaakt. Wij blijven ons inzetten voor een leefbare provincie waar het fijn is om te wonen, te werken en te recreëren.

In ons coalitieakkoord hebben wij de ambitie uitgesproken om het NNN af te maken, omdat dit naast natuurherstel tevens bijdraagt aan het op gang helpen van de noodzakelijke vergunningverlening voor onder meer infrastructuurprojecten, (agrarische) ondernemers en verduurzaming van de industrie. Wij stellen vast dat er nu onvoldoende middelen beschikbaar zijn voor de volledige realisatie van het NNN. De uitgaven voor de realisatie van NNN betreffen eenmalige grondverwerving en inrichtingskosten. Dat betekent dat we voor de dekking de reserve moeten aanvullen. We houden daarnaast rekening met de structurele natuurbeheerkosten die voortvloeien uit de NNN realisatie. Gegeven het vastgestelde uitvoeringstempo stellen wij voldoende incidentele middelen beschikbaar om een aantal jaren vooruit te kunnen met de realisatie. Voor de komende periode achten wij een toevoeging van € 200 miljoen aan de reserve ten behoeve van Groen voldoende om voortvarend vooruit te gaan. Omdat het programma bestaat uit meerjarige projecten is in 2027 nadere besluitvorming nodig over aanvullende middelen voor het NNN.

De (incidentele) dekking voor de realisatie komt in 2025 deels vanuit de algemene reserve voor zover de financiële normen (weerstandvermogen en 25% inkomsten) dit toelaten. Concreet betekent dit dat het surplus in de algemene reserve (alles boven de normbedragen) in aanmerking komt om in te zetten voor NNN realisatie.

Voor de komende periode achten wij een toevoeging aan de reserve Groen van € 200 miljoen voldoende om voortvarend vooruit te gaan. Besluitvorming over de eerste overheveling vanuit de algemene reserve vindt bij de vaststelling van deze kaderbrief plaats. Uitgaande van een rekeningresultaat 2024 van ruim € 100 miljoen, een verwacht saldo van de algemene reserve van € 250 miljoen wordt die overheveling € 100 miljoen. Het andere deel van de dekking in 2025 zal uit de opschoning van de reserves komen, zie hiervoor hoofdstuk 4.2.. Verder programmeren wij de opgave van het resterende deel van de NNN over de komende jaren.

Wij richten ons daarnaast op Rijk en EU om aanvulling te krijgen op de benodigde middelen. De capaciteit die voor verwerving van extra middelen benodigd is ramen wij binnen het PPLG budget. We zetten de extra investeringen in nieuwe natuur niet alleen in voor NNN doelstellingen en vergunningverlening maar ook als passende maatregel voor legalisatie van PAS-melders, interimmers en vrijgestelden in onze provincie. Het Rijk investeert in agrarisch natuurbeheer en werkt hiervoor een regeling uit, minister Wiersma heeft de hoofdlijnen hierover naar de Kamer gestuurd. Zodra we duidelijkheid over de invulling hebben, bekijken we in hoeverre het realiseren van Noord-Hollandse natuurdoelen kan samengaan met agrarisch ondernemerschap binnen de NNN gebieden, waarbij voortzetting van ANLB oude stijl in het NNN niet aan de orde is. Bij de realisatie van NNN gaan we efficiënt en zorgvuldig met de beperkte beschikbare budgetten om, teneinde de natuur te versterken. We herbevestigen de afspraken in het coalitieakkoord met betrekking tot (het voorkomen van) onteigening.

De lasten voor faunaschade blijven elk jaar toenemen. Om de faunaschade door ganzen en later houtduiven terug te dringen gaan wij aan de slag met actief beheer waarvoor in deze kaderbrief ook een voorstel wordt gedaan. Zo zullen wij de oplopende kosten voor schadevergoedingen binnen drie jaar terugdringen.

Daarnaast nemen wij ook maatregelen om aan wet- en regelgeving te blijven voldoen en doen wij de noodzakelijke investeringen in de ambtelijke organisatie om deze toekomstbestendig te houden.

Onze ambities in het kader van mobiliteit zetten wij onverminderd voort. Gezien de krapte op de arbeidsmarkt, waar zowel wij als onze aannemers mee te maken hebben, kijken we naar een realistische programmering.

De financiële samenvatting van de keuzes die wij in deze kaderbrief voorleggen zijn in onderstaande tabel samengevat. Een nadere toelichting op dit financieel kader is te vinden in hoofdstuk 6.

(N= *nadelig*, V= *voordelig*):

Financieel kader	2026	2027	2028	2029
Saldo begroting 2025	9,59 V	9,17 N	11,26 N	27,15 N
Technische bijstellingen	19,62 V	20,51 V	18,30 V	18,01 V
Nieuwe voorstellen	31,73 N	33,95 N	33,28 N	29,76 N
Besparingsvoorstellen	15,79 V	25,59 V	30,99 V	31,49 V
Eindstand Kaderbrief 2026	13,27 V	2,98 V	4,75 V	7,41 N

4 Financieel beleid

Het college van GS staat voor een gedegen, robuust financieel beleid. Daarbij hoort een meerjarig sluitende begroting. Onze begroting moet duurzaam houdbaar zijn. Dat betekent dat we alleen structurele uitgaven doen als daar structurele dekking voor is. Incidentele uitgaven kunnen, waar nodig, uit reserves worden gedekt. Deze uitgangspunten hebben wij vastgelegd in het coalitieakkoord en toegepast bij de keuzes die we hebben gemaakt. Het doorlichten van de bestemmingsreserves past in deze lijn.

Naast een structureel sluitende begroting is het ook belangrijk om de kasstromen te bewaken. Daarvoor zijn er kengetallen, welke altijd in samenhang worden gezien.

We hanteren financiële kaders die ons helpen bij het maken van keuzes. Beleidsvoorstellen moeten vanaf de start financieel gedekt zijn. En waar de bestaande kaders onvoldoende houvast bieden, zullen we deze aanscherpen.

4.1 Realistisch ramen

Nu de financiële middelen schaarser worden neemt het belang van realistische ramingen toe. Ook vanuit het oogpunt van begrotingsrechtmatigheid zijn overschrijdingen op programmabudgetten niet toegestaan. Sinds 2024 zijn ook onderschrijdingen niet rechtmatig tenzij goed toegelicht. In het kader van realistisch ramen hebben wij alle begrotingsposten kritisch tegen het licht gehouden. Dit heeft geleid tot het naar beneden bijstellen van een aantal budgetten zonder dat dat direct ten koste gaat van de doelen waarvoor de budgetten bestemd zijn. Een deel van de voorstellen bij 6.3 besparingsvoorstellen moeten in dit licht worden gezien. Keerzijde van realistisch ramen is dat bij tegenvallers er vaker overschrijdingen op budgetten kunnen voor komen.

4.2 Doorlichting bestemmingsreserves

Het gebruik maken van bestemmingsreserves als dekkingsmogelijkheid heeft voor- en nadelen. De hoeveelheid, de omvang en het gebruik van de bestemmingsreserves bij de provincie Noord-Holland vertroebelen het financieel beeld. Daarbij kan het onvermoede rentekosten opleveren als de uitgaven tlv de reserves onvoldoende zijn afgedekt door liquide middelen. Het is daarom wenselijk dat het gebruik hiervan wordt verminderd. Daarnaast kan het goed doornemen van de bestemmingsreserves leiden tot geactualiseerde inzichten voor de bestedingsplannen; ‘is deze reservering voor nu echt wel nodig voor het uitvoeren van het beleid?’. Door alle bestemmingsreserves goed door te lichten verwachten we incidenteel geld vrij te spelen. Dit zullen wij doen aan de hand van de stelregel **‘geen reserve tenzij’**. Dit is in lijn met de uitgangspunten uit de nota Reserves die uw Staten in 2024 hebben vastgesteld:

Het uitgangspunt is dat een jaarbudget in de begroting de voorkeur heeft boven een reserve. Dat doet recht aan het principe dat we het geld zo snel mogelijk inzetten voor Noord-Hollandse doelen, en het niet “oppotten” voor later gebruik. Met jaarbudgetten geven PS ook het meest direct sturing aan de in de begroting opgenomen activiteiten. Bij gebruik van een reserve is de koppeling met de uit te voeren activiteiten minder sterk: immers PS stellen in het ene jaar een storting in een reserve vast, die (soms jaren) later pas tot besteding komt.

De uitkomsten van dit onderzoek worden, conform de nota Reserves, meegenomen in de besluitvorming over de Begroting 2026.

4.3 Sturen op financiële kengetallen

Om grip te houden op onze financiën gaan sturing op begroting, investeringen en liquide middelen hand in hand. Dit doen we mede aan de hand van financiële kengetallen. In de afgelopen jaren, toen de provincie geen vreemd vermogen hoefde aan te trekken om haar ambities te kunnen betalen, was dat minder relevant dan nu. Om tijdig de balans tussen genoemde aspecten in beeld te hebben en hierop te kunnen sturen, werken we met signaalwaarden. In hoofdstuk 5 gaan we hier dieper op in.

5 Financiële normering via kengetallen

We willen grip houden op onze financiën. Daarbij streven we naar stabiliteit en flexibiliteit. Om op de ontwikkeling van de begroting en de balans te kunnen sturen zijn er (financiële) kengetallen.

Kengetallen

De kengetallen vormen een verbinding tussen de verschillende aspecten die provinciale staten in hun beoordeling van de financiële positie moeten betrekken om daar een verantwoord oordeel over te kunnen geven. Zij leveren daarmee een bijdrage aan hun kaderstellende en controlerende rol.

Een afzonderlijk kengetal zegt nog weinig over hoe de financiële positie moet worden beoordeeld. Het is niet mogelijk om een individueel kengetal te gebruiken voor de beoordeling van de financiële positie. De kengetallen zullen altijd in samenhang moeten worden gezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld kunnen geven van de financiële positie van de provincie. De kengetallen zijn daarom gezamenlijk opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Huidige situatie

De provincie rapporteert tweemaal per jaar, bij de begroting en bij de jaarrekening, conform het BBV¹ over de wettelijk verplichte kengetallen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. De paragraaf bevat ten minste een kengetal voor de:

- 1a°. netto schuldquote;
- 1b°. netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen;
- 2°. solvabiliteitsratio;
- 3°. grondexploitatie;
- 4°. structurele exploitatieruimte; en
- 5°. belastingcapaciteit.

Daarnaast is een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie verplicht. Verder heeft de provincie in haar financiële verordening² opgenomen dat de omvang van de algemene reserve tenminste 25% van de structurele algemene dekkingsmiddelen zoals die verantwoord zijn in de meest recente jaarrekening, met een minimum gelijk aan het saldo van het netto risicobedrag dat voor het boekjaar waarop deze jaarrekening betrekking heeft is bepaald. Verder zijn er nog de geprognosticeerde meerjarenbalans en de ontwikkeling van het EMU-saldo als verplichting overzichten die een beeld geven van de ontwikkeling van onze financiële positie.

Signaalwaarden

Het is niet verstandig om maxima te koppelen aan kengetallen, beter is om over signaalwaarden te spreken. De afgelopen jaren zijn de wettelijke kengetallen van de provincie vergeleken met de signaalwaarden die worden gehanteerd bij die van de gemeenten. De signaalwaarden die worden gebruikt voor de beoordeling van de financiële positie van gemeenten zijn specifiek afgestemd op de kenmerken en verantwoordelijkheden van gemeenten. Deze kengetallen houden rekening met de specifieke financiële situatie van gemeenten, zoals de samenstelling van hun budget, de bronnen van inkomsten en uitgaven, hun investeringsniveau, en de manier waarop ze hun financiën beheren.

¹ [Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten](#)

² [Financiële verordening provincie Noord-Holland](#)

Bij het beoordelen van de financiële positie van een provincie kunnen soortgelijke kengetallen en waarden worden gebruikt als bij gemeenten, maar er kunnen zich ook specifieke verschillen voordoen. Provincies hebben andere verantwoordelijkheden financiële taken en verdienvermogen (belastinggebied) dan gemeenten, wat invloed heeft op de toepasbaarheid van bepaalde financiële kengetallen. Het is dus belangrijk om bij het beoordelen van de financiële positie van een provincie rekening te houden met deze specifieke kenmerken en om eventueel aangepaste of aanvullende financiële indicatoren te gebruiken die beter aansluiten bij de financiële situatie van een provincie.

Naar een nieuwe set van kengetallen

Omdat de provincie sinds 2024 langlopende leningen is aangegaan om haar bestedingen te financieren, achten we het nodig de huidige set van kengetallen en signaalwaardes aan te passen. Deze nieuwe financieringsmethode brengt verschillende financiële verplichtingen met zich mee, zoals rentelasten, renterisico's en aflossingsverplichtingen. Om op een verantwoorde manier met deze verplichtingen om te kunnen gaan en een gezonde financiële positie te behouden, is het essentieel dat de provincie stuurt op basis van haar financiële kengetallen. Door nieuwe signaalwaardes te hanteren die rekening houden met deze veranderde omstandigheden, kan de provincie beter anticiperen op de gevolgen van haar beslissingen en een beter inzicht krijgen in haar financiële gezondheid.

Daarnaast streeft de provincie ernaar om een voldoende wendbare begroting te behouden, zodat zij flexibel kan inspelen op onvoorziene omstandigheden en veranderingen. Door het hanteren van aangepaste signaalwaardes voor haar financiële kengetallen, kan de provincie haar begroting beter monitoren en tijdig bijsturen waar nodig, om zo haar financiële stabiliteit en veerkracht te waarborgen. Het vaststellen van nieuwe kengetallen en signaalwaardes is daarom een belangrijke stap om de financiële gezondheid van de provincie te waarborgen bij een veranderende financiële realiteit. In de tabel op de volgende bladzijde zijn de verschillende signaalwaardes van de kengetallen weergegeven. In bijlage 1 worden deze uitgebreid toegelicht.

Wanneer op een of meer van de kengetallen de signaalwaarde van de classificatie 'risicovol' bereikt worden zullen GS een analyse opstellen waarin de ontwikkeling van deze kengetallen nader geduid worden en welke handelingsperspectieven het college ziet om de kengetallen weer in de neutrale of gezonde categorie terug te brengen.

Tabel 1 Signaalwaarden kengetallen

		Signaalwaarden PNH				
	Kengetal	Gezond	Neutraal	Risicovol	(Concept) Jaarrekening 2024*	(begroting) 2025
Key-indicatoren	Netto schuldquote gecorrigeerd	<150%	150-200%	>200%	40%	114%
	Kapitaalslastenratio	<10%	10-15%	>15%	< 10%	< 10%
BBV	Netto schuldquote	<150%	150-200%	>200%	61%	129%
	Solvabiliteitsratio	>50%	20-50%	<20%	60%	44%
	Structurele exploitatieruimte	>0%	0%	<0%	12%	2%
	Belastingcapaciteit	<95%	95-105%	>105%	89%	89%
	Grondexploitatie	<20%	20-35%	>35%	0%	0%
Overige	Rente risiconorm*	<20%	20%	>20%	0%	8.1%
	Kasgeldlimiet*	<7%	7%	>7%	0%	<7%
	Weerstandsratio	>2	1-2	<1		
	Norm algemene reserve	>25%	25%	<25%		
* De renterisiconorm en Kasgeldlimiet worden (wettelijk bepaald) berekend op basis van de primaire begroting.						

6 Geactualiseerde meerjarenraming 2026–2029

In deze kaderbrief actualiseren wij op basis van de thans bekende budgettaire ontwikkelingen het financieel kader 2026-2029. In de hiernavolgende overzichten zullen wij het financieel kader onderverdelen in drie categorieën. Per categorie wordt toegelicht waar de mutatie betrekking op heeft. De drie categorieën gezamenlijk resulteren in het meerjarenbegrotingssaldo bij de kaderbrief 2026.

(N= nadelig, V= voordelig):

Financieel kader	2026	2027	2028	2029
Saldo begroting 2025	9,59 V	9,17 N	11,26 N	27,15 N
6.1 Technische bijstellingen	19,62 V	20,51 V	18,30 V	18,01 V
6.2 Nieuwe voorstellen	31,73 N	33,95 N	33,28 N	29,76 N
6.3 Besparingsvoorstellen	15,79 V	25,59 V	30,99 V	31,49 V
Eindstand Kaderbrief 2026	13,27 V	2,98 V	4,75 V	7,41 N

6.1 Autonome ontwikkelingen en technische bijstellingen

In deze paragraaf zijn de bijstellingen naar aanleiding van de actualisatie van berekeningen op basis van bestaand eerder door PS geaccordeerd beleid of autonome ontwikkelingen waar de provincie geen invloed op heeft, zoals het provinciefonds opgenomen.

Tabel 6.1 – Overzicht autonome ontwikkelingen en technische bijstellingen (Bedragen x € 1 miljoen, N= nadelig, V= voordelig)

Regel	Financieel kader	2026	2027	2028	2029
A	Saldo begroting 2025	9,59 V	9,17 N	11,26 N	27,15 N
B.1	Provinciefonds verwerking septembercirculaire 2024	2,12 V	2,51 V	2,44 V	2,44 V
B.2	Provinciefonds verwerking decembercirculaire 2024	0,74 V	1,15 V	1,66 V	2,07 V
C.	Opcenten motorrijtuigenbelasting (effect van verhoging opcenten naar 82,1 opcenten)	18,16 V	18,16 V	18,16 V	18,16 V
D.	Indexeringen: ophogen stelpost prijsstijgingen	4,22 N	4,39 N	5,90 N	6,65 N
E.	Areaaluitbreiding	0,30 N	0,28 N	0,44 N	0,39 N

F.	Dividendopbrengsten	0,80 V	1,00 V	-	-
G.	Leges	0,18 V	0,18 V	0,17 V	0,17 V
H.	Renteresultaat	3,22 V	3,22 V	3,22 V	3,22 V
I.	PDENH: BTW blijkt niet compensabel	0,34 N	0,30 N	0,27 N	0,27 N
J.	Wijziging in het BBV in relatie tot overheadfuncties	0,67 N	0,67 N	0,67 N	0,67 N
K.	Mutaties IPO-bijdragen	0,22 N	0,22 N	0,22 N	0,22 N
L.	Overig	0,15 V	0,15 V	0,15 V	0,15 V
	<i>Subtotaal technische bijstellingen</i>	19,62 V	20,51 V	18,30 V	18,01 V
	Saldo meerjarenraming na technische bijstellingen	29,21 V	11,34 V	7,04 V	9,14 N

A. Vigerende meerjarenraming 2025:

Het startpunt voor het financieel kader 2026-2029 is het saldo van de meerjarenraming in de vastgestelde begroting 2025 inclusief de mutaties zoals door uw Staten zijn vastgesteld bij de Eerste begrotingswijziging 2025.

B. Provinciefonds o.b.v. September- en decembercirculaire 2024:

De raming van het provinciefonds wordt meerjarig naar boven bijgesteld als gevolg van hogere accessen in de jaren.

C. Opcenten (extra opbrengst als gevolg van verhogen opcenten naar 82,1 opcenten)

Het maximumpercentage opcenten dat wij mogen heffen is per 1 januari 2025 verhoogd van 138,3 in 2024 naar 139,9³ in 2025. Met het huidige niveau van de opcenten (77,4) komt de onbenutte belastingcapaciteit voor 2025 uit op € 241,4 miljoen (in 2024 € 216,8 miljoen). Dit biedt een theoretische ruimte om de structurele inkomsten van de provincie te verhogen en daarmee eventueel dreigende begrotingstekorten te dichten.

In deze Kaderbrief zijn wij uitgegaan van een gewijzigd opcententarief naar 82,1% voor volgend jaar. Hiermee blijft het tarief in Noord-Holland het laagste tarief in Nederland.

³ Er zijn meerdere bronnen die een maximumtarief in 2025 noemen van 147,1. Dit is echter niet correct. Het maximumbedrag is vastgelegd in art. 222 Provinciewet en is in 2025 139,9.

De tabel hieronder geeft de gehanteerde opcentenpercentages weer van de afgelopen jaren (van hoog naar laag): *Tabel – Overzicht tarief opcenten per provincie en wettelijk maximum tarief*

Provincie	2023	2024	2025
Zuid-Holland	95,7	98,7	101,5
Gelderland	93,0	97,9	101,2
Groningen	95,7	95,7	95,7
Friesland	87,0	89,6	92,1
Drenthe	92,0	92,0	92,0
Limburg	80,6	83,1	85,8
Noord-Brabant	80,8	82,8	84,9
Zeeland	82,3	84,4	84,4
Utrecht	79,4	81,9	84,2
Flevoland	82,0	83,0	83,9
Overijssel	79,9	82,2	82,2
Noord-Holland	67,9	77,4	77,4
Gemiddeld	84,7	87,4	88,8
Maximumtarief	125,8	138,3	139,9

D. Indexeringen: ophogen stelpost indexering

Daar waar contractuele verplichtingen dat vereisen, wordt door de provincie indexering toegepast. De benodigde indexering wordt opgenomen in de stelpost indexering. Elk jaar wordt deze post bij de Kaderbrief geactualiseerd op basis van de meest recente rentepercentages en op basis van de te indexeren budgetten. Voor de herberekening van deze stelpost zijn de volgende begrotingsposten meegenomen:

- de onderhoudsbudgetten voor infrastructuur
- de capaciteitskosten, de materiële overheadkosten
- de omgevingsdiensten en de recreatieschappen
- de openbaar vervoer concessies
- de fractievergoedingen
- de provinciale bijdrage aan de Metropoolregio Amsterdam (MRA)
- prijsindexatie voor verbeter en uitbreidingsinvesteringen iMPI;
- bibliotheek indexering
- indexering op de decentralisatie-uitkering Erfgoed
- indexering Huis van Hilde

E. Areaaluitbreiding

Bij nieuw areaal worden, conform de hiervoor opgestelde kaders, de budgetten voor het onderhouden van het areaal bijgesteld. Met elke toename van het areaal zullen de onderhoudslasten van de provincie dus toenemen. Indien er minder areaal bijkomt dan voorheen was begroot dan wordt het budget naar beneden bijgesteld. Deze mutaties zijn op deze regel in de Kaderbrief opgenomen.

F. Dividendopbrengsten

De raming van de dividendopbrengsten wordt naar boven bijgesteld door hogere verwachte dividendopbrengsten van Life Science Amsterdam B.V. Dit wordt veroorzaakt door hogere verwachte inkomsten.

G. Leges

De raming voor de verwachte leges opbrengsten is geactualiseerd. Per saldo levert dat de mutaties op zoals die zijn opgenomen op regel F.

H. Renteresultaat

Omdat verwacht wordt dat we de komende jaren minder geld hoeven te lenen dan eerder werd begroot, is de raming van de rentelasten structureel naar beneden bijgesteld.

De rentebaten die worden ontvangen op het positieve saldo op onze rekening courant bij de schatkist waren 2025 niet begroot. Gezien het positieve saldo op de RC en de nog relatief hoge rentevergoeding ad 2,6% over het saldo op de RC kunnen de rentebaten voor 2025 hoger worden begroot. Van nihil naar 1,7 miljoen aan baten.

Voor de jaren na 2025 is de verwachting dat er structureel 6 miljoen op de rekening courant staat. De rentebaten voor 2026 en verder kunnen dan geraamd worden op 0,12 miljoen. (saldo rekening courant ad 6 miljoen * 2% rente).

I. PDENH: BTW blijkt niet compensabel

De provincie heeft in 2024 geconstateerd dat de kosten voor de deelneming PDENH ten onrechte als compensabel (en dus exclusief BTW) in de begroting staan opgenomen. Dit is waarschijnlijk niet juist; deze kosten moeten inclusief BTW in de begroting. Momenteel wordt de kwestie nog met de fiscus besproken. De mogelijk extra BTW-lasten zijn op regel G opgenomen.

J. Wijziging in het BBV in relatie tot overheadfuncties

Op grond van de nieuwe notitie Overhead van de commissie BBV mag de inzet van overheadfuncties als Inkoop en Communicatie niet langer worden toegerekend aan de investeringen. Als gevolg daarvan komen deze lasten met ingang van 2025 structureel ten laste van de exploitatie. Voor 2025 en verder is dat een structurele last van € 673.000.

K. Mutaties IPO- bijdragen

In de Eerste begrotingswijziging 2025 zijn de budgetten voor 2025 opgehoogd om te kunnen voldoen aan de bijdragen aan het IPO en BIJ12 op basis van de IPO/BIJ12 begroting voor 2025. Dit zijn structurele verhogingen en daarom worden deze bedragen vanaf 2026 structureel doorgetrokken.

Overige kleine mutaties

Onder dit onderdeel zit een correctie op het doorschuiven van BTW van €150.000

6.2 Nieuwe voorstellen Kaderbrief 2026

Hieronder zal een onderbouwing gegeven worden van de inhoudelijke voorstellen bij de kaderbrief 2026. De voorgelegde inhoudelijke voorstellen betreffen bijstellingen die vanuit het bestaande provinciaal beleid als noodzakelijk worden beschouwd.

Tabel 6.2 – Overzicht nieuwe voorstellen (Bedragen x € 1 miljoen, N= nadelig, V= voordelig)

Rege I	Omschrijving	2026	2027	2028	2029
	Saldo meerjarenraming na technische bijstellingen	29,21 V	11,34 V	7,04 V	9,14 N
M.	Indexatie Recreatieschappen	0,59 N	1,12 N	1,65 N	2,23 N
N.	E-Dienstverlening	0,42 N	0,31 N	0,31 N	0,31 N
O.	Huis van Hilde	0,18 N	0,18 N	0,18 N	0,18 N
P.	Faunaschade op niveau 2024 brengen	13,30 N	13,30 N	13,30 N	13,30 N
Q.	Bedrijfsvoeringssystemen	5,50 N	7,30 N	2,10 N	-
R.	Cybersecurity objecten	2,00 N	2,00 N	3,00 N	3,00 N
S.	Omgevingsdiensten	6,24 N	6,24 N	6,24 N	6,24 N
T.	Faunaschade aanvullend beheer	3,00 N	3,00 N	3,00 N	1,00 N
U.	Biodiversiteit (sinusmaaien)	0,50 N	0,50 N	0,50 N	0,50 N
V.	Doorfietsroutes	-	-	3,00 N	3,00 N
	<i>Subtotaal nieuwe voorstellen</i>	<i>31,73 N</i>	<i>33,95 N</i>	<i>33,28 N</i>	<i>29,76 N</i>
	saldo kaderbrief na nieuwe voorstellen	2,52 N	22,61 N	26,24 N	38,90 N

M. Indexatie Recreatieschappen

Voor de 4 recreatieschappen (Spaarnwoude, Groengebied Amstelland, Alkmaarder- en Uitgeestermeer en Twiske-Waterland) - met als uitvoeringsorganisatie Recreatie Noord-Holland (RNH) - is een indexatie voor de vastgestelde begrotingen 2025 (vastgesteld door de Algemeen Besturen) aangehouden van 6,2%.

Op basis van het Meerjareninvesteringsplan (MJIP) en Meerjarenonderhoudsplan (MJOP) van het Plassenschap neemt de deelnemersbijdrage voor 2026 met 8,75% toe.

N. E- Dienstverlening

Vanuit de Europese Unie en het Rijk komt er nieuwe wetgeving op de provincie af, op het gebied van digitale dienstverlening. Concrete voorbeelden zijn Single Digital Gateway (SDG), Wet Digitale Overheid (WDO), Besluit Digitale Toegankelijkheid Overheid, Electronic Identities And Trust Services verordening (EIDAS) en de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv).

Voor de vertaling en de uitvoering van deze wetten is de provincie gestart met een programma e-Dienstverlening. Het werkveld van e-Dienstverlening is continu in beweging en de scope van het programma is breed.

Op dit moment voldoet slechts 1 van de 84 websites en apps aan de wettelijke eisen. In opdracht van het ministerie van BZK heeft Digi-toegankelijk op 14 oktober 2024 een brief aan het College van Gedeputeerde Staten gestuurd. In de brief meldt Digi-toegankelijk dat de provincie Noord-Holland nog niet voldoet aan het Besluit digitale toegankelijkheid en verzoekt de provincie om maatregelen te nemen. Er zijn ook Statenvragen (nr. 55-2024) gesteld over dit onderwerp.

Met het project Digitale toegankelijkheid wordt geregeld dat Provincie Noord-Holland aan de toegankelijkheidseisen kan voldoen. Zo wordt digitale toegankelijkheid geborgd bij inkoopopdrachten, en worden bestanden digitaal toegankelijk gemaakt. Daarvoor is ook een aantal structurele coördinerende en uitvoerende taken die uitgevoerd moeten worden.

O. Huis van Hilde

Om de professionalisering van het museale deel van Huis van Hilde te waarborgen en de wettelijke taak van het archeologisch depot, dat in Huis van Hilde is ondergebracht, adequaat te kunnen uitvoeren, verzoeken we om uitbreiding in fte voor twee functies:

1. Front- en backoffice medewerker (24 uur, schaal 8). Op dit moment zijn er te veel verantwoordelijkheden ondergebracht bij de vrijwilligers, wat risico's geeft en wat ons ook kwetsbaar maakt ten opzichte van de Fair Practice Code waaraan we als geaccrediteerd Museum moeten voldoen.
2. Allround collectiebeheerder (36 uur, schaal 9). Voor een efficiënte en zorgvuldige omgang met onze groeiende collectie is uitbreiding van het team essentieel. Op dit moment groeit het aantal opgravingen en lopen de achterstanden op. Daardoor kan de uitvoering van onze wettelijke taak in gevaar komen.

P. Faunaschade op niveau 2024 brengen

In 2024 is de faunaschade flink gestegen ten opzichte van 2023. In belangrijke mate wordt de faunaschade veroorzaakt door ganzen en houtduiven. Het aantal schadeclaims is ook flink gestegen. Veel van de schade wordt getaxeerd in kapitaalintensieve vollegrondsgroenten zoals broccoli en bloemkool, wat de kosten snel opdrijft. Omdat de omvang van de faunaschade op voorhand niet precies te voorspellen is ramen wij deze kosten door jaarlijks het bedrag in de begroting bij te stellen naar het laatst bekend niveau (in dit geval 2024). Gelet op de stijgende lijn van faunaschade is het te verwachten dat, bij gelijke omstandigheden, de kosten over 2025 en verder waarschijnlijk hoger dan 2024 zullen zijn.

Q. Bedrijfsvoeringssystemen

Binnen het programma BVS worden in verschillende projecten nieuwe applicaties ter ondersteuning van de bedrijfsvoeringprocessen aanbesteed en geïmplementeerd. Hieronder vallen onder anderen applicaties voor HR, Financiële en Inkoopprocessen en voor projectbeheersing. Momenteel worden deze bedrijfsvoeringprocessen ondersteund door SAP ECC software. De reguliere ondersteuning van SAP ECC stopt op 31 december 2027 (end-of-service). De Provincie is genooddacht over te stappen naar andere applicaties en zet hiermee een belangrijke stap in de richting van een toekomstbestendige opbouw van het ICT-landschap. Er is gekozen voor:

- Standaardisering van processen; geen maatwerk en het werken met SaaS-applicaties
- Flexibiliteit en schaalbaarheid door moderne architectuur
- Beheersing van kosten en behoud van kwaliteit beheersysteem
- Moderne en veilige IT-infrastructuur

- Eénmalige vastlegging data en meervoudig gebruik
- Verhoogde gebruiksvriendelijkheid en waar mogelijk efficiëntieslagen
- Aflossen technische schuld
- Reducering van complexiteit in het opbouwen hiervan door de applicaties per onderdeel aan te besteden en te implementeren.

De afgelopen jaren zijn de onderzoeken uitgevoerd, bovenstaande keuzes gemaakt en de voorbereidingen getroffen. In 2025 realiseert het programma de aanbesteding van de HR-applicatie. In 2026 tot en met 2028 volgen de aanbestedingen van de applicaties voor de Financiële en inkoopprocessen en voor projectbeheersing en de implementaties van al deze applicaties. Op die manier wordt het grotere SAP ECC-systeem gaandeweg door kleinere (meer gestandaardiseerde) onderdelen vervangen. Dit is een eenmalige grote ontwikkelstap om in de toekomst meer verspreid en gemakkelijker applicaties te vervangen wanneer dat nodig is. Hiervoor zijn extra middelen nodig.

R. Cybersecurity objecten

16 Oktober 2024 is de Europese richtlijn 'Network and Information Security directive (NIS2)' vastgesteld. De EU-lidstaten hebben één jaar om deze richtlijn om te zetten in nationale wetgeving. In Nederland gaat deze Cyberbeveiligingswet (CBW) naar verwachting na de zomer 2025 in werking (consultatie is gaande). Alle overheden moeten aan de CBW voldoen. Het huidige cybersecurityniveau voor de objecten van de provincie (met Operationele Technologie) stamt uit 2016 en is niet meer passend voor de CBW. Om aan de gestelde eisen te voldoen voor alle objecten met OT, is een aanzienlijke inspanning nodig. Maatregelen behelzen niet alleen techniek, maar ook processen en gedrag om de weerstand tegen dreigingen te verhogen. Cybersecurity conform wetgeving wordt daarmee de standaard voor de objecten van B&U.

S. Omgevingsdiensten

1. Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied:

Er gaat meer vraag van provincie naar de omgevingsdiensten waarvoor momenteel onvoldoende budget is geraamd in de begroting. Het betreffen de volgende activiteiten:

- ZZS: Om de zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) in kaart te brengen en de wettelijk verplichte beoordeling van VRP's op voldoende niveau uit te voeren, is vergroting van de capaciteit nodig. Daarnaast is met de bestuurlijke adviescommissie Ruimte en Leefomgeving van het IPO afgesproken dat de omgevingsdiensten namens de provincies vanaf 2025 de ZZS bij de afvalbedrijven uitvragen. (€ 217.000)
- Uitvoering geven aan de PS-motie Robuust meten en monitoren door omgevingsdienst (€395.000). Afhankelijk van de verkenning is vanaf 2027 meer budget nodig voor het uitbreiden van het aantal metingen en meetaspecten (geluid, geur e.d.).
- Autonome ontwikkelingen en volumegroei en gevolgen van bestaand beleid zoals:
 - o Investeren in de uitvoering van VTH-taken voor Tata Steel, gericht op (aanscherping van) vergunningverlening, intensiever toezicht en scherpere handhaving (€ 1.502.000).
 - o De wettelijke taken met een plicht tot handhaving ten aanzien van Toezicht en handhaving bodem Tata Steel (€ 325.000).
 - o Investeren en innoveren in digitalisering/AADV (€ 238.000).
 - o Een wettelijke actualisatieplicht voor vergunningen door de Omgevingswet (€ 56.000).
 - o In de aangenomen motie 'Vooruitkijken' van 02-10-2023, is GS gevraagd uit te werken hoe de provincie de IPO Bouwstenenvisie CE en VTH gaat verwerken in eigen

-
- beleid en het VTH-instrumentarium gaat inzetten om de transitie naar een circulaire economie te versnellen. (€ 54.000).
 - o Deze extra middelen worden structureel verminderd met € 190.000 door minder uitgaven voor EPBD Label C (-/- € 9.000) en administratieve inzet Omgevingswet (€ 181.000). Het totaal structureel benodigd bedrag komt daarmee op € 5.397.000.
 - Groen staal: In 2025 wordt de SPUK uitgeput. Via het IPO zijn we met het Rijk in gesprek over een vervolg van de financiering van de SPUK. De omvang, verdeling en planning van deze uitkering is nog onbekend. De OD NZKG is verplicht om de VTH-taken in het kader van 'groen staal' uit te voeren én om geen vertraging op te lopen in het proces is het noodzakelijk dat de provincie zorgt voor voldoende middelen voor de OD NZKG (€ 2.800.000).

Omgevingsdienst Noord-Holland Noord

- Extra kosten door: Zwemwater: Er zijn extra uren benodigd, omdat er vanwege de Omgevingswet extra badinrichtingen onder de wet vallen en er extra indicatoren en informatieverplichtingen geïntroduceerd zijn. (€ 119.448). Overgangsrecht Wet Bodembescherming: Het gaat om de extra inzet ten behoeve van extra (meer dan eerder voorziene) bodemzaken die conform overgangsafspraken door de Omgevingsdienst Noord-Holland Noord namens de provincie worden afgehandeld (€ 133.274).
- Aanvullende inzet soorten/gebieden: Het betreft de inzet die vanuit de Omgevingswet ontstaan is, maar die (nog) niet onder de verschillende taken is verdeeld. Het gaat om de inzet op de provinciale plustaken Soorten, Natuur en Stikstof op kwaliteits- en dataverbetering, vakinhoudelijke ondersteuning en beleid, voorlichting, vooroverleg en de toegenomen inzet op juridische ondersteuning (€ 591.278).

T. Faunaschade aanvullend beheer

Om de faunaschade te verminderen is een nieuw Faunabeheerplan Ganzen 2025-2031 (FBP) gemaakt door de Faunabeheereenheid Noord-Holland (FBE). Dit plan laat zien dat een opschaling van de beheerinzet nodig is om de ganzenschade te verkleinen. Daarom worden de komende jaren extra middelen beschikbaar gesteld voor het verstevigen van de inzet op ganzenbeheer. Hierbij wordt onder meer geïnvesteerd in het versterken van de regionale samenwerking, extra ondersteuning van wilbbeheereenheden (WBE's), ondersteuning in het veld en het uitvoeren van onderzoeken zoals naar de winterrust. De verwachting is dat de faunaschade na 2028 aanzienlijk zal dalen, als het ganzenbeheer succesvol blijkt te zijn. We verwachten daarom dat de faunaschade vanaf 2028 fors lager zal zijn.

U. Biodiversiteit (sinusmaaien)

In 2020 hebben Uw Staten besloten om € 2.000.000 vrij te maken voor het bevorderen van biodiversiteit langs provinciale infrastructuur. Hiervoor is € 500.000 per jaar opgenomen voor de jaren 2020-2023. In 2024 en 2025 is opnieuw € 500.000 beschikbaar gesteld. Waarbij in de Kaderbrief 2025 is opgenomen dat op basis van de uitkomsten van de evaluatie 'aanpak bevordering biodiversiteit langs de provinciale infrastructuur' via de Kaderbrief 2026 wordt geadviseerd over het al dan niet structureel voorzetten van de maatregelen.

Uit de evaluatie blijkt dat de 'aanpak bevordering biodiversiteit langs de provinciale infrastructuur' succesvol is. Daarom willen we de aanpak voorzetten. Het voorstel is om vanaf 2026 hiervoor structureel een bedrag van € 500.000 op te nemen in de begroting.

V. Doorfietsroutes

In zowel het Coalitieakkoord als het Perspectief Mobiliteit wordt het belang van het vervoer per fiets genoemd. Het realiseren van regionale doorfietsroutes tussen steden en kernen, zoals vastgelegd in het Regionaal Fietsnetwerk 2040, heeft hierbij prioriteit. Aangezien 2/3de van het doorfietsroutenetwerk op gemeentelijk areaal ligt, is de realisatie hiervan voor een groot deel afhankelijk van de inzet van gemeenten. Om die reden is sinds 2019, in aanvulling op diverse subsidies buiten uitvoeringsregeling, een subsidieregeling voor regionale fietsroutes (vanaf 2021 als onderdeel van UVR Kleine Infra). De gemeenten willen, net als de provincie, meerdere jaren vooruitkijken bij hun programmering van projecten. Het hebben van zekerheid over de continuïteit van de subsidieregeling is een cruciaal element voor het al dan niet (kunnen) programmeren van doorfietsrouteprojecten door gemeenten.

Op dit moment is t/m 2027 subsidiegeld begroot. Om een rem op de realisatie van doorfietsroutes door gemeentes te voorkomen wordt in deze kaderbrief voorgesteld om, in lijn met de subsidie voor verkeersveiligheidsprojecten, budget te reserveren voor het continueren van de subsidie voor doorfietsrouteprojecten na 2027. Op deze manier blijft de bestaande energie en gereserveerde budgetten bij gemeenten behouden, met als doel om te werken aan de regionale doorfietsroutes en te zorgen voor continuïteit in de uitvoering van de plannen.

6.3 Besparingsvoorstellen

Deze paragraaf bevat concrete voorstellen die bijdragen aan een meerjarig begrotingsevenwicht. Door kritisch te kijken naar activiteiten en de kosten hebben wij een pakket aan besparende maatregelen samengesteld die ervoor zorgen dat de begroting weer sluitend wordt zonder de opcenten onevenredig veel te verhogen. Het gaat daarbij zowel om voorstellen waarbij op basis van ervaring van de afgelopen jaren meer realistisch wordt geraamd als voorstellen voor bezuiniging.

Tabel 6.3 – Besparingsvoorstellen (Bedragen x € 1 miljoen, N= nadelig, V=voordelig)

Regel	Omschrijving	2026	2027	2028	2029
	Saldo meerjarenraming na technische bijstellingen	2,52 N	22,61 N	26,24 N	38,90 N
W.	Omgevingsdiensten	-	1,00 V	2,00 V	2,00 V
X.	Inkomsten leges	-	1,00 V	2,50 V	2,50 V
Y.	Gladheidsbestrijding	1,26 V	1,26 V	1,26 V	1,26 V
Z.	Sparen BiW	1,00 V	1,00 V	1,00 V	1,00 V
AA.	Stelpost uitbreiding en verbeteren	1,00 V	1,00 V	1,00 V	1,00 V
AB.	Stelpost vervanging en instandhouding	1,00 V	1,00 V	1,00 V	1,00 V
AC.	Verkeersmanagement	0,25 V	0,25 V	0,25 V	0,25 V
AD.	Steunpunt vaarwegen	0,20 V	0,20 V	0,20 V	0,20 V
AE.	Onderhoud vaarwegen (i.v.m. aansluiting bediencentrale)	0,50 V	0,50 V	0,50 V	0,50 V
AF.	Reserve Groot Onderhoud vaarwegen	-	2,00 V	2,00 V	2,00 V
AG.	Reserve Groot onderhoud wegen	-	2,00 V	2,00 V	-
AH.	Flexibele schil woningbouw	-	-	1,50 V	3,00 V
AI.	Waterrecreatie	1,00 V	1,00 V	1,00 V	1,00 V
AJ.	PPLG	-	2,00 V	3,00 V	4,00 V
AK.	Inzet ambassadeurs afbouwen	0,50 V	0,50 V	0,50 V	0,50 V
AL.	Stoppen pilot actief grondbeleid	0,30 V	0,30 V	0,30 V	0,30 V
AM.	Toerisme	0,60 V	0,60 V	0,60 V	0,60 V
AN.	Servicepunt duurzame energie	0,40 V	0,40 V	0,40 V	0,40 V
AO.	Vrijval post onvoorzien	6,50 V	6,50 V	6,50 V	6,50 V
AP.	Erfgoed	0,20 V	0,20 V	0,20 V	0,20 V
AQ.	Klimaat	1,00 V	2,00 V	2,00 V	2,00 V
AR.	Taakstelling/onderzoeken/overleggen	-	0,80 V	1,20 V	1,20 V
AS.	Overige	0,08 V	0,08 V	0,08 V	0,08 V

besparingsvoorstellen				
<i>Subtotaal besparingsvoorstellen</i>	<i>15,79 V</i>	<i>25,59 V</i>	<i>30,99 V</i>	<i>31,49 V</i>
Eindstand Kaderbrief 2026	13,27 V	2,98 V	4,75 V	7,41 N

W. Omgevingsdiensten

Samen met de omgevingsdiensten wordt bepaald hoe kerntaken behouden blijven en risico's beheersbaar zijn via prioritering en efficiëntere inzet van capaciteit. De inzet wordt risico gestuurd en opgavegericht, waardoor de focus ligt op de meest urgente activiteiten. Dit heeft gevolgen voor inzet op nieuwe opgaven.

X. Inkomsten leges

De provincie heft milieuleges op basis van een landelijke format, maar deze is nog niet volledig kostendekkend. Het potentieel voor aanvullende inkomsten is aanwezig, maar onzeker. Juridisch houdbare kostendekkendheid vraagt om een andere systematiek en landelijke afstemming. Implementatie kost tijd en kan op z'n vroegst vanaf 2027.

Y. Gladheidsbestrijding

De bezuiniging volgt uit structurele onderbesteding in voorgaande jaren en betekent een scherpere raming. Bij een strenge of wisselvallige winter kan de begrotingsruimte ontoereikend zijn. Bij overschrijding wordt via begrotingswijziging of in de jaarrekening verantwoording afgelegd.

Z. Sparen ondertunneling Broek in Waterland

Sparen voor toekomstige investeringen is niet in lijn met het BBV. Kapitaallasten worden, na besluitvorming, ten laste van de stelpost gebracht.

AA. Stelpost uitbreiding en verbeteren

Met het huidige investeringsprogramma, biedt de stelpost vanaf 2026 ruimte om €1 miljoen vrij te laten vallen, zonder dat dit tot een tekort leidt, de uitvoering van het programma onder druk zet of negatieve gevolgen heeft voor ambities van het investeringsprogramma.

AB. Stelpost vervanging en instandhouding

Met de huidige programmering, biedt de stelpost vanaf 2026 ruimte om €1 miljoen vrij te laten vallen, zonder dat dit tot een tekort leidt, de uitvoering van de programmering onder druk wordt gezet of negatieve gevolgen heeft voor de ambities bij vervanging en instandhouding.

AC. Verkeersmanagement

Deze bezuiniging raakt aan samenwerkingsovereenkomsten met partners als RWS, VRA en Amsterdam. PNH kan afspraken niet eenzijdig wijzigen, waardoor risico's ontstaan als partners vasthouden aan de oorspronkelijke verdeelsleutels. De bezuiniging kan leiden tot financiële knelpunten als afspraken met partners nageleefd moeten worden.

AD. Steunpunt vaarwegen

De bezuiniging verlaagt de ruimte voor energiekosten. Bij stijgende energieprijzen kan aanvullende begrotingsruimte nodig zijn. Bij overschrijding wordt dit verantwoord in de jaarrekening.

AE. Onderhoud vaarwegen (i.v.m. aansluiting bediencentrale)

Deze bezuiniging houdt in dat er minder begrotingsruimte beschikbaar is voor de inzet van externe brug- en sluisbediening. De onderbesteding van de afgelopen jaren biedt ruimte om deze bezuiniging door te voeren zonder directe uitvoeringsrisico's. Het belangrijkste risico is dat het contract voor de lokale bediening in november 2025 afloopt, en er nog geen definitieve keuze is gemaakt over of we zelf de resterende bedieningstaken gaan uitvoeren of dit opnieuw aanbesteden.

AF. Reserve Groot Onderhoud vaarwegen/AG. Reserve Groot onderhoud wegen

De bezuiniging betreft het verlagen van de stortingen in de reserves voor groot onderhoud van wegen en vaarwegen voor 2027-2028 (wegen) en 2027-2029 (vaarwegen). De programmering en onderhoudsplannen kijken beperkt vooruit, en het meerjarenbeeld is niet compleet, bijvoorbeeld door een incompleet beeld van de staat van ons areaal. Onlangs zijn er inspecties uitgevoerd die extra onderhoudsbehoeften hebben aangetoond die nog niet in de plannen zijn verwerkt. Ook is er een toenemende trend van extra budgetten die worden gevraagd voor onvoorziene werkzaamheden door de gebiedsaannemer. Dit kan het risico met zich meebrengen dat, zodra het meerjarenbeeld verbetert, de volledige storting alsnog noodzakelijk blijkt te zijn.

AH. Flexibele schil woningbouw

Het betreft een extra provinciale bijdrage van €3 miljoen bovenop de Rijksbijdrage van €8 miljoen aan gemeenten. Deze inzet helpt gemeenten bij het versnellen van geplande woningbouwlocaties via het meebetalen aan door hen ingehuurde capaciteit (50%). Hoewel woningbouw in de kern een gemeentelijke taak is. Wij zijn voornemens samen met gemeenten een projectbureau op te zetten dat vanaf 2028 deze taak van de flexibele schil deels overneemt.

AI. Waterrecreatie

De bezuiniging kan een negatief effect hebben op de groei van de waterrecreatie en daarmee op de regionale economie en werkgelegenheid. Door minder middelen voor vaarwegen en toerisme dreigt de provincie haar rol als partner in de ontwikkeling van het routenetwerk en voorzieningen te verliezen. De risico's worden deels afgedekt, maar enkele projecten, zoals passantenplaatsen, aanpak waterplanten en uitvoeringsregelingen, kunnen slechts in versoepelde vorm doorgang vinden.

AJ. PPLG

Er zijn middelen in de begroting opgenomen voor PPLG doelen zoals NNN realisatie en de daaraan gekoppelde doelen en legaliseren van PAS melders. Vertraging in de realisatie leidt tot een kleinere capaciteitsgroei dan eerder beoogd.

AK. Inzet ambassadeurs afbouwen

Er zijn op verschillende beleidsterreinen ambassadeurs actief, met uiteenlopende kosten en opdrachtoomschrijvingen. Wij bouwen de inzet van ambassadeurs af. Concreet stoppen we met de inzet van de ketenaanagers, de circulair ambassadeur en de werkambassadeur.

AL. Stoppen pilot actief grondbeleid

In het coalitieakkoord was budget gereserveerd voor rentelasten die voortvloeien uit een pilot met actief grondbeleid. De uitvoering van deze pilots wordt stopgezet, wat leidt tot een besparing op de rentelasten. Deze besparing is verwerkt in de bijstelling van de rentelasten.

AM. Toerisme

Beperkte middelen raken onder andere de spreiding van bezoekers, de bescherming van kwetsbare natuurgebieden en bereikbaarheid. Gevolgen zijn beheersbaar, met oog voor regionale verschillen.

AN. Servicepunt duurzame energie

Bij aanvang was het nog niet zeker of provincie voor de activiteiten in het kader van het servicepunt duurzame energie btw-plichtig is. Zekerheidshalve is daarom destijds de raming destijds inclusief btw in de begroting verwerkt. Naar het zich laat aanzien is de btw toch compensabel waarmee de noodzaak om de btw-component in de begroting aan te houden kleiner is.

AO. Vrijval post onvoorzien

Bij de Kaderbrief 2025 is budget opgenomen voor onvoorziene tegenvallers. Dat ging toen om een post met een omvang van ongeveer 1% van de omvang van de begroting (€6.5 miljoen structureel). Deze middelen worden nu ingezet om de begroting sluitend te maken.

AP. Erfgoed

De bezuiniging betreft voornamelijk uitvoeringskosten van aflopende projecten. De kern van het erfgoedbeleid blijft hierdoor behouden.

AQ. Klimaat

Het ingroeipad zoals voorgesteld in het coalitieakkoord wordt niet voortgezet.. Voor het komend begrotingsjaar wordt dit tekort opgevangen met middelen vanuit het Rijk. De continuïteit van deze Rijksmiddelen is echter onzeker, waardoor na dit begrotingsjaar het risico bestaat dat onze ambities alsnog onder druk komen te staan. Voor nu blijft het effect binnen aanvaardbare grenzen.

AR. Taakstelling/onderzoeken/overleggen

Wij leggen onszelf een taakstellende besparing op door kritischer te selecteren welke onderzoeken wij wel en niet laten uitvoeren. Hierbij zal ook het doen van onderzoek ten behoeve moties waar geen dekking voorstel bij zit niet meer gebeuren

AS. Overige voorstellen

Dit betreft een aantal kleinere besparingsvoorstellen.

7 Aandachtpunten en onzekerheden

a) Provinciefonds: opmerkingen over ontwikkelingen nieuw verdeelmodel

De middelen in het Provinciefonds worden verdeeld over de 12 provincies volgens een systematiek die sinds 2017 van kracht is. In dit zogenaamde verdeelmodel zit een aantal weeffouten die leiden tot een onrechtvaardige verdeling van de middelen. Voor Noord-Holland gaat het om de wijze waarop de overheveling van de middelen voor de Jeugdzorg van het Provinciefonds naar het Gemeentefonds is verwerkt, en de wijze waarop Noord-Holland gekort wordt in het Provinciefonds vanwege de aanwezigheid van de MRA. Deze weeffouten leiden tot een toenemende benadeling en zijn de reden dat Noord-Holland krachtig heeft gepleit voor een snelle invoering van een nieuw verdeelmodel.

Na jaren overleg en onderhandeling heeft de fondsbeheerder, ministerie van BZK, besloten om per 2026 een nieuw verdeelmodel in te voeren, met een ingroeipad om de financiële herverdelingseffecten geleidelijk te laten verlopen. In dit nieuwe model zijn de voor Noord-Holland nadelige weeffouten hersteld, hetgeen een gunstig effect zal hebben op de uitkering uit het Provinciefonds. Er is echter ook een aantal grondslagen aangepast die een negatief effect zullen hebben op de uitkering. De belangrijkste daarvan zijn de verevening van de inkomsten uit opcenten en het veronderstelde rendement op de Overige Eigen Middelen (OEM)

Ook in het nieuwe model zullen de inkomsten uit opcenten verevend worden tussen de provincies. Deze vorm van nivellering vindt plaats door elke provincie te korten op hun uitkering uit het Provinciefonds. Deze korting wordt berekend door de omvang van het wagenpark te vermenigvuldigen met een vast tarief (het rekentarief). In het huidige verdeelmodel wordt deze korting berekend met een vast tarief van 65,9. In het nieuwe model zal deze aanzienlijk hoger komen te liggen. De verwachting is dat de fondsbeheerder zal kiezen voor een rekentarief van 90% van het gemiddelde opcententariaf. Dat betekent dat de korting op de uitkering voor Noord-Holland in het nieuwe model op dit punt groter zal zijn dan in het huidige model. Voor 2025 zou dan als aftrek in het provinciefonds een tarief gelden van 79,9 opcenten terwijl wij zelf een tarief hanteren van 77,4 opcenten. Een tarief per 2026 van 82,1 ligt boven deze norm, hetgeen het nadelige effect verkleint.

De andere onzekerheid betreft de korting die gebaseerd is op de Overige Eigen Middelen. Ook dit is een vorm van verevening tussen de provincies om het verschil in eigen vermogen tussen provincies te compenseren. Op dit moment is de fondsbeheerder bezig om de details van het nieuwe verdeelmodel uit te werken. Definitief uitsluitsel over de gedetailleerde uitwerking van het model en de berekening van de financiële effecten verwachten wij bij de septembercirculaire. Dan zal ook duidelijk worden hoe het ingroeipad naar het nieuwe model eruit komt te zien. De uitkomst is nog onzeker.

b) Opcenten:

Voor de berekening van de opbrengst aan opcenten volgen wij de prognoses van het Rijk. Deze prognoses worden ook verwerkt bij de berekening van de aftrek van de opcenten in het provinciefonds. Dit betekent dat bij de begroting de raming van de opcenten en het provinciefonds bijgewerkt worden op basis van de meicirculaire van het provinciefonds. Bij de kaderbrief gebeurt dat op basis van de raming van de septembercirculaire van het voorgaande jaar. Dit betekent dat de aannames uit het Coalitieakkoord van een jaarlijkse autonome groei van 2% voor de opbrengst van de opcenten losgelaten wordt. Deze aannames zorgen er namelijk voor dat de raming van het provinciefonds afwijkt van hetgeen in de circulaire wordt opgenomen (dit omdat een hogere verwachte groei van opcenten leidt tot een hoger aftrek in het provinciefonds). Omdat de provinciefondscirculaire leidend zijn voor de baten uit het provinciefonds, is het niet wenselijk om met andere groeipercentages te rekenen.

8 Bijlagen: Bijlage 1: Toelichting op kengetallen

Belangrijkste kengetallen en hun signaalwaarde.

Netto schuldquote gecorrigeerd:

De gecorrigeerde netto schuldquote van een provincie is een van de belangrijkste indicatoren voor de financiële gezondheid van de provincie. Deze ratio wordt berekend door de netto schuld (incl. verstrekte leningen) van de provincie te delen door de totale baten in één jaar.

Voor gemeenten wordt een ratio van 130% beoordeeld als risicovol, bij waterschappen wordt veelal een ratio van 250% gehanteerd. Omdat de provincie meer kapitaalintensief is dan gemeenten (veel grote en dure investeringen in wegen en natuur) en minder kapitaalintensief dan waterschappen, wordt er voorgesteld om een signaalwaarde voor een risicovolle NSQ te hanteren van 200%.

Een gecorrigeerde netto schuldquote van 200% betekent dat de provincie twee keer zoveel schulden heeft als haar totale baten. Deze ratio moet ervoor zorgen dat de provincie in staat is om haar schulden af te lossen met behoud van een gezonde financiële positie. Een hoge netto schuldquote kan namelijk leiden tot financiële moeilijkheden en een verhoogd risico op betalingsproblemen.

Voorstel signaalwaarde netto schuldquote gecorrigeerd: categorie A (gezond) < 150%, categorie B 150-200%, categorie C (risicovol) > 200%

Kapitaalslastenratio:

Een kapitaallastenratio is een financiële maatstaf die de verhouding weergeeft tussen de kapitaallasten van de provincie en de beschikbare baten voor de dekking van deze kapitaallasten. Kapitaallasten omvatten de rente en afschrijvingen die toegerekend worden aan de exploitatie voor gerealiseerde investeringen in kapitaalgoederen, zoals gebouwen en infrastructuur. De kapitaallastenratio is een belangrijke indicator voor de financiële houdbaarheid, wendbaarheid en duurzaamheid van de provincie, en wordt gebruikt om de betaalbaarheid van investeringen en leningen te beoordelen.

In het verleden heeft de provincie investeringen in een keer ten laste van de exploitatie gebracht in plaats van te activeren. Inmiddels mag dit niet meer van het BBV maar hierdoor heeft de provincie relatief lage afschrijvingslasten. Dit maakt dat de huidige kapitaalslastenratio niet maatgevend is.

De kapitaalslastenratio voor een gemeente, provincie of waterschap ligt over het algemeen tussen de 10-15%. Een ratio binnen deze range duidt meestal op een gezonde financiële situatie en geeft aan dat er ruimte is om te investeren in toekomstige projecten zonder de financiële stabiliteit in gevaar te brengen.

Voorstel signaalwaarde kapitaalslastenratio: categorie A (gezond) < 10%, categorie B 10-15%, categorie C (risicovol) > 15%

Overige waarborgen

Naast eerder behandelde kengetallen zijn er ook nog andere (wettelijke) normeringen die helpen bij een gezonde financiële situatie:

Rente risiconorm:

De renterisiconorm die is opgenomen in de wet Financiering decentrale overheden⁴ (Fido) heeft als voornaamste doel om de financiële risico's te beperken met betrekking tot renteschommelingen en renterisico's. De norm beperkt het risico dat overheden lopen door te grote financiële verplichtingen aan te gaan op basis van variabele rentetarieven. De norm betekent dat de totale rentelasten die een decentrale overheid draagt (gerelateerd aan haar langlopende schulden), niet meer dan 20% van haar totale (primaire) begrotingslasten mogen bedragen. Het naleven van de renterisiconorm helpt om de financiële stabiliteit en weerbaarheid van de decentrale overheden te versterken en draagt bij aan een duurzaam financieel beheer.

Kasgeldlimiet:

De kasgeldlimiet stelt dat de gemiddelde netto-vlottende schuld van een decentrale overheid in een bepaald kwartaal niet hoger mag zijn dan een wettelijk bepaald percentage van het begrotingstotaal. De kasgeldlimiet voor de provincie bedraagt 7% van het begrotingstotaal (primaire begroting).

Door de invoering van de kasgeldlimiet wordt van decentrale overheden verwacht dat zij hun financiële positie niet teveel middels korte termijn financiering op orde brengen. Dit kan namelijk leiden tot sterk fluctuerende rentekosten en een suboptimaal liquiditeitsbeheer. Hierdoor wordt de financiële positie van decentrale overheden geoptimaliseerd en wordt er efficiënter omgegaan met publieke middelen.

Weerstandsratio:

Het BBV schrijft provincies voor een risicoprofiel op te stellen, expliciet risicomanagementbeleid te voeren en op basis van hun risicoprofiel het (financiële) weerstandsvermogen in beeld te brengen. Om financiële tegenvallers op te kunnen vangen zodra risico's ontstaan, heeft de provincie een buffer nodig. Het weerstandsvermogen bepaalt in hoeverre de provincie in staat is de financiële gevolgen van opgetreden risico's op te vangen. Het weerstandsvermogen kan gemeten worden als de verhouding tussen de weerstandscapaciteit die de provincie beschikbaar heeft en de verwachte financiële gevolgen van de risico's en kan weergegeven worden als een ratio:

Beschikbare weerstandscapaciteit/Risico's (risicoprofiel)

Gesteld kan worden dat als er precies genoeg weerstandscapaciteit is om de risico's af te dekken, een ratio van 1, het weerstandsvermogen is voldoende is. Als de ratio meer dan 2 is, heeft de provincie meer dan twee keer zoveel reserve voorradig als benodigd voor risico's die het loopt. De weerstandsratio van een provincie wordt gebruikt als een maatstaf voor de financiële weerbaarheid en robuustheid van de provincie. De weerstandsratio wordt gebruikt als een instrument voor financiële sturing en risicomanagement binnen provincies.

Norm algemene reserve en weerstandsvermogen:

In artikel 4.4.4. van de Financiële Verordening staat dat de algemene reserve tenminste 25% van de structurele algemene dekkingsmiddelen moet bedragen. Deze norm kan gezien worden als een dubbel slot op duur voor de omvang van de algemene reserve, de weerstandsratio is namelijk een wettelijke verplichtingen met betrekking tot de omvang van de algemene reserve.

Op het gebruik van deze normering zijn twee kanttekeningen te plaatsen:

- Als de omvang van de algemene dekkingsmiddelen (o.a. algemene uitkering en opcenten) toeneemt moet de omvang van de algemene reserve ook toenemen. Terwijl het risicoprofiel niet noodzakelijkerwijs verandert.

⁴ [Wet financiering decentrale overheden](#)

- In de algemene uitkering is een korting ingebouwd op basis van de omvang van de algemene reserve. Mogelijk dat in de toekomst deze korting nog wordt verhoogd. Een hoger algemene reserve heeft dus zijn weerslag op de omvang van de algemene uitkering.

Voorstel 25% norm algemene reserve: handhaven op 25% maar de realisatie niet zelfstandig te beoordelen maar in relatie tot en samenhang met de overige kengetallen.

EMU Saldo

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV, art. 19) is de verplichting vastgesteld dat provincies ramingen van het EMU-saldo dienen te verstrekken. Het EMU saldo gaat niet uit van baten en lasten, maar gaat uit van ontvangsten en uitgaven van de provincie, berekend op transactiebasis. De begroting van de provincie is opgesteld op basis van een stelsel van baten en lasten. Samen met de geprognosticeerde balans geeft het inzicht in toekomstige ontwikkelingen van de financieringsbehoefte van de provincie. Het EMU-saldo geeft aan of er in een bepaald jaar met reële transacties meer geld uitgegeven wordt dan in een jaar binnenkomt, of dat er geld overgehouden wordt. Het EMU-saldo is daarmee een indicatie voor de ontwikkeling van de liquiditeits- en financiële positie van de provincie.

Samenvattend

Kengetallen zijn een goed hulpmiddel om de financiële positie van de provincie te beoordelen. Een kengetal op zichzelf zegt niets en zal altijd in samenhang met de andere kengetallen bekeken moeten worden. De beoordeling van de financiële positie vereist een adequate toelichting en indien nodig maatregelen om te voorkomen dat de positie te risicovol wordt. Bij de beoordeling van de financiële positie zullen de key-indicatoren een belangrijke positie innemen, maar ook deze zullen altijd in samenhang met de overige kengetallen worden beoordeeld. In onderstaande tabel zijn de verschillende signaalwaarden van de kengetallen weergegeven.

		Signaalwaarden		
	Kengetal	Gezond	Neutraal	Risicovol
Key-indicatoren	Netto schuldquote gecorrigeerd	<150%	150-200%	>200%
	Kapitaalslastenratio	<10%	10-15%	>15%
BBV	Netto schuldquote	<150%	150-200%	>200%
	Solvabiliteitsratio	>50%	20-50%	<20%
	Structurele exploitatieruimte	>0%	0%	<0%
	Belastingcapaciteit	<95%	95-105%	>105%
	Grondexploitatie	<20%	20-35%	>35%
Overige	Rente risiconorm*	<20%	20%	>20%
	Kasgeldlimiet*	<7%	7%	>7%
	Weerstandsratio	>2	1-2	<1
	Norm algemene reserve	>25%	25%	<25%

* De renterisiconorm en Kasgeldlimiet worden (wettelijk bepaald) berekend op basis van de primaire begroting.